

**בסיעתא דשמיא
גיליון**

**”דביאנא
אל בית
רבי אבהו”**
ודגלו עלי אבהו”

שיעורים שנמסרו מפי
הרב ישראל סאלי פחימה
שליט”א
רב ק”ק “תפילה למשה אמת ליעקב”
וביהמ”ד “משכן דניאל”

שמות • וארא • בא • בשלח • יתרו • מוש
בראשית • נח • לך לך • וירא • חיי ש
במעלות • שדה לך • קרח • ת

פרשת

משפטים

זמני השיעורים של הרב מתקיימים מידי שבוע כדלהלן:

בבית הכנסת "זכור לאברהם" פלח 6 באר שבע:
בימי רביעי בשעה 20:00 בערב.

בבית הכנסת "בית אברהם" שכונה א' באר שבע:
בימי שלישי בשעה 18:30 בערב.
מידי שבת בשעה לפני צאת השבת.

בית הכנסת "תפילה למושה אמת ליעקב" רח' הכותל המערבי 42:
בימי ראשון, שני, שלישי וחמישי לאחר תפילת ערבית.
מידי שבת בשעה 14:30 עד תפילת מנחה.

בית כנסת "ממזרח שמש" שכונת פלח 7:
ימי ראשון ושני בשעה 18:30

חדש! חדש!

בבית הכנסת "עוזי ומעוזי רחמים" רח' עליזה בירון 24 ב"ש
ימי חמישי בשעה 20:00-21:00

חלק מהשיעורים נמצאים לצפייה ברשת היוטיוב
ניתן גם להוריד את העלון באתר : לדעת נט www.ladaat.info

כתיבה ועריכה: נתנאל ח.
להארות והערות וכן לקבלת הגיליון ניתן לשלוח מייל בכתובת:

Bhsp2020@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

להזמנת שיעורים: 054-84-06-294

המעוניינים לזכות לקחת חלק בגיליון זה

(לרפואה/הצלחה/זיווג/ עילוי נשמת וכו')

מוזמנים ליצור קשר לטלפון:

054-84-06-294

דיני עבד כנעני מוסר השכל גם לימינו אנו...

פי אומדן דעתנו הקטנה, אך במבט של אלוקים האומד הוא אחר, ויתכן שיהיו אנשים שירשיעו ויפשעו אך ה' נמצא עמם בכל מצב גם כשהם חוטאים. וכן מצינו שנאמר "חבור עצבים אפריים הנח לו", שגם כשחטאו בזמן אחאב אך כיון שהיו מאוחדים - ניצחו במלחמה. אך חלילה כשיש פירוד, ה' לא נמצא שם. לכן העניין של בין אדם לחבירו במובן של הקשר שלנו עם הקב"ה הוא יותר חשוב מההקשר הזה של בין אדם למקום.

לאחר שהתורה מלמדת אותנו את דין עבד עברי, היא עוברת לדן הבא - "וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו לחפשי ישלחנו תחת עינו, ואם את שן עבדו או את שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שינו". **ביאור** אדם שיש לו עבד כנעני או שפחה

ניצבים אנו בפרשת משפטים, אך עדיין תחת הרושם הכביר של פרשת יתרו. מעמד הר סיני. קבלת התורה. בפרשתינו, אנו מצטווים בדיני ממונות ודיני עבדים - "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבוד", דהיינו, פותחת התורה בדיני עבד עברי ומסתעפת הלאה לדיני עבד כנעני ודיני ממונות וכו'.

ורבו הביאורים מדוע בפירוט מצוות התורה היא פותחת **בענין של דיני ממונות**. והמשך חכמה על הפרשה מביא על כך דברים נפלאים - שידוע המעשה של הלל, שהגיע אליו גר ואמר לו גירני על מנת שתלמדני את כל התורה כולה על רגל אחת, שבמבט השטחי שלנו אני יכולים להסתכל ולהבין מי צדיק ומי רשע על

בעבד כנעני, והראיה היא, שנאמר אח"כ בפס' "וכי ימכור איש את ביתו לאמה לא תצא כצאת העבדים", אומר רש"י, לא תצא כיציאת עבדים כנעניים שיוצאים בשן ועין אלא עובדת זו עד היובל. ממשיך רש"י, אולי נאמר שהאמה העבריה יש בה גזירת הכתוב אך העבד עברי אם יקבל מכה ויצא לו עין או שן הוא אכן ישתחרר, תלמוד לומר "העברי או העבריה", מקיש עברי לעבריה, מה עבריה אינה יוצאה בראשי איברים אף הוא אינו יוצא בראשי איברים...

שואל הפני הושע, אם הוצאת השן או העין זה סיבה להוציא את העבד, מדוע בעבריה ובעבד עברי לא...? **והרי"ף אומר**, ובאמת הוא קושי גדול לא ראיתי מי שקדמני בו.

אומר המהרש"א שדווקא עבד כנעני יוצא בשן ועין מצד עוונות אבותיו הוא כנען הנכד של נת, כמו שכתוב "ויהי כנען עבד למו", והרי כל המושג עבד נוצר בעולם מנח שקילל את כנען "עבד עבדים יהיה לאחיו", וע"י יסורים בשן ועין יוצא בהם לחירות למרק בו עוון עוונותיו, ק"ו בייסורים של גופו שממרקים עוונותיו של האדם, ולכן הוא משתחרר משא"כ עבד עברי שאינו עבד עולם, והוא אמור לשלם

כנענית במידה והעבד הכעיס את האדון והאדון נתן לו מכה ובמכה זו נפלה לו שן, או שהוציא לו את העין וכן לגבי השפחה, הדין הוא, שהם יוצאים לחפשי.

עבד כנעני לא נוהג בזמננו

והנה כותב המגן אברהם באו"ח סי' שד' ס"ק יא' - שדיני עבד כנעני לא נוהגים בזמננו כיון שהמדינות אסרו לקנות עבד שכל גופו קנוי לרבו, וגם כאשר יש עובד זר לא ניתן למכור אותו. ובזמננו, העבד הכנעני היה כמו רהיט או בעל חיים שניתן למוכרו ולעשות עימו הכל. נמצא, שמצוה זו אינה אקטואלית ואין לה שום משמעות כלפינו לכאורה.

הגמ' בברכות ה' אומרת, אומר דוד המלך בתהילים "אשרי הגבר אשר תייסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו", אל תקרי תלמדנו אלא תילמדנו, ודבר זה מתורתך תילמדנו - ק"ו משן ועין, מה שן ועין שהם אחד מאיבריו של אדם עבד יוצא בהם לחירות, ייסורים שממרקים כל גופו אדם על אחת כמה וכמה.

הפני הושע וכן הרי"ף על העין יעקב תמהו על הסוגיא הזו, שהרי מדובר

- "אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עימדי ומה אעשה כי יקום אל וכי אפקוד מה אשיבנו". **ביאור**, אם אני יזלזל במשפט של העבד והאמה שלי כשהם רבים עימי, מה אעשה כשיקום האלוקים ויפקוד עלי את העוונות כביכול מה אני יכול להשיב לו.

מי התחיל?!

א"כ השאלה היא - מה הדין במקרה שהעבד מגיע ומתחיל להכות את האדון והאדון בהגנה עצמית מחזיר לו מנה אחת אפיים ונופלים לו שן או עין, האם במקרה כעין זה גם העבד ישתחרר או שמא מגיע לו העונש ותו לא? שהרי העבד הוא זה שיזם את כל הסיפור הלזה.

אומר רב האי גאון דבר זה חיפשתי בתלמוד בבלי ובירושלמי ולא מצאתי בגילוי דין זה. אולם אני יכול לפשוט את החקירה הזו ע"י הגמ' שהבאנו קודם, שר' יוחנן לומד ק"ו מעבד לייסורים א"כ אם נאמר שבמקום שהעבד הוא זה שפותח את המריבה עם אדונו, הוא לא מקבל את השחרור שלו, אזי כיצד ניתן ללמוד ק"ו על אדם שקיבל יסורים הרי קיימא לן שאין יסורים בלא עוון. ממילא, נמצא שהאדם הוא זה שהתחיל עם הקב"ה ובלית ברירה הוא קיבל את יסוריו...

את חובו, אין לו שום אפשרות יציאה גם אם הוציאו את עינו כיון שהוא צריך לסיים את תשלום חובו.

חטא בשן ובעין

והגאון מווילנא בספרו קול אליהו סי' קעז מסביר את הק"ו לעיל, כותב המדרש רבה בבראשית פרשה לו', שהטעם שעבד כנעני יוצא בשן ועין זה מהכא, שנאמר "וירא" "ויגד", כלומר, שסיבת ושורש החטא של כנען התחיל מכך שנאמר "וירא חם את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ". א"כ המותיבים ששלטו בקלקול החטא של חם, הם ראיית העין ודיבור הפה-חיתוך השיניים, ממילא, כאשר הוא מקבל מכה ב"וירא" וב"ויגד", אזי כביכול פורעים ממנו מסיבת השורש והיא ראייתו ושמיעתו.

אומר הגר"א, שהק"ו הוא - ומה שן ועין שהם [רק] אחד מאיבריו של אדם, מוציאים את האדם לחירות, אזי הייסורים שממרקין את כל גופו של האדם על אחת כמה וכמה.

בספר 'חנוכת התורה' לרבי העשיל מקראקא, [היה רבם של הט"ז והש"ך ועוד], מביא שאלה שנשאל רב האי גאון, **איוב אומר** בפרק לא' פס' יד'

ומתורתך תלמדנו", **ואומר רש"י** -
שה' מייסר את האדם בייסורים בכדי
שיעסוק בתורה.

פשפש ולא מצא...

ואולם רבים מהמפרשים תמהו על
הגמ' הזו, אם פשפש ולא מצא הרי מן
הסתם שהוא לא מצא גם את הביטול
תורה שלו, ומדוע נאמר פשפש ולא
מצא יתלה בביטול תורה?

ה'תפארת שלמה' מרדומסק, מביא
על פי הזוהר בפרשת ויקרא, מי שקם
בלילה לעמול בתורה, התורה מודיעה
לו עוונותיו ולא בדרך של דין ועונש,
אלא **כאם שמודיעה לבנה** בדברים
רכים, דהיינו - שהתורה מחזירה
הכרת טובה כביכול ומגלה לעוסק בה
את הדברים שנכשל בהם בחייו, ע"י
הזדמנות של ספר הלכה המדבר על
מה שנגוע בו והכל בצורה עקיפה...
וללא דרך ייסורים...

א"כ הפשט הוא, אם בדק האדם
ופשפש במעשיו ולא מצא, יתלה
בביטול תורה **שלא למד תורה בלילה**
ולכן התורה לא גילתה לו את הסתר
הזה בצורה טובה, לכן הגיעו אליו
הייסורים. נמצא שייסוד הייסורים הוא
מביטול תורה.

לאור זאת, אם נאמר שהעבד
משתחרר גם בסיטואציה שהוא יזם
את המכות תחילה א"כ ניתן לומר
שהייסורים ממרקים את עוונותינו גם
כשאנו התחלנו... אך אם לא נאמר כן
אזי חלילה העוונות לא ממרקים את
הייסורים - וזה אינו.

"אם אמאס משפט עבדי"

כעת מבואר נפלא הפס' באיוב שאמר
"אם אמאס משפט עבדי וגו'" כלומר,
אם אני-איוב אמאס בהם, למרות
שהם התחילו את המריבה שלהם
עימי וקיבלו מכה ויצאו בשן ועין, אזי
גם אני אמור להשתחרר ולהתנתק
מייסורי שבאו מאת ה', למרות שאני
גרמתי להם שיבואו. אך אם לא כן, ה'
לא יחמול גם עלי...

וצ"ל וכי חסר לבורא עולם דרשות
שמהם ניתן ללמוד את כפרת העוונות
ע"י הייסורים, ומדוע מביא דווקא את
עניין שחרור העבד...?

אומרת הגמ' בברכות ה', אם רואה
אדם שייסורים באים עליו יפשפש
במעשיו שנאמר "נחפשה דרכנו
ונחקורה ונשובה עד ה'", פשפש ולא
מצא יתלה בביטול תורה שנאמר
"אשרי הגבר אשר תייסרנו יה

היא זו שהגנה עליו. וזה מתחבר לרמב"ם בהלכות איסורי ביאה שאומר - גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב הפנוי מן החכמה. א"כ שורש כל הבעיות זה **ביטול תורה**, ושמירת נח היתה בעקבות לימוד התורה שלו.

והראיה לדברים היא מדברי המדרש בבראשית רבה פרשה כו אות א, נאמר בתהילים "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד". "**אשרי האיש**" - זה נח "אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד". רבי יהודה אומר, משלושה דורות, דהיינו- שנשמר נח מג' דורות של מכות, והם דור אנוש, דור המבול ודור הפלגה. "**כי אם בתורת ה' חפצו**", אלו שבע מצוות שנצטווה. "**ובתורתו יהגה יומם ולילה**", שהגה דבר מתוך דבר- אמר, מה טעם ריבה הקב"ה בטהורים יותר מבטמאים, אלא שרוצה להקריב מהם קרבן ונח לא רק ששמר את המצוות אלא כל מצווה שנצטווה או שהבין בשכלו שצריך לקיים אותה, התחיל להתעמק בה שנאמר "**ובתורתו יהגה יומם ולילה**", מייד "ויקח מכל הבהמה הטהורה".

וזה מתחבר לגמ' בסנהדרין צב' שאומרת, שכל בית שלא נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו, ומבאר התפארת שלמה, שאם אותו אדם היה עוסק בתורה בלילה אזי אותה האש של מידת הדין לא היתה מגיעה אליו, אלא התורה היתה מודיעה לו זאת בדרך אחרת... וכנ"ל...

נח למד תורה

לפי זה נוכל להבין את הקשר הדברים בין **לימוד התורה לעבד עברי**: אומר ה' לנח "בא אתה וכל ביתך אל התיבה כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה מכל הבהמה הטהורה תיקח לך שבעה שבעה איש ואשתו וגו'", **אומר רש"י- הטהורה**, העתידה להיות טהורה לישראל למדנו שלמד נח תורה.

בעקבות כך מבואר היטב, כיצד הצליח נח לעמוד בכל הפיתויים של אותו דור הנגוע בטומאה כ"כ, שאומרת הגמ' בקידושין ל'- **אמר להם הקב"ה**, בניי בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בתורה, אין אתם נמסרים בידו.

נמצא שההכרזה הראשונה שה' מכריז לנח, זה על התורה שלו והוא ניצל מכל טומאת הדור ובהכרח **שתורתו**

יוונית וזה על כך שיפת התחבר לעם ישראל. וזכות זו עמדה לו ליפת, אומר השפת אמת, עד תקופת היוונים שהם ביקשו לעקור את התורה, וממילא הם כרתו לעצמם את הקנה עליו עמדו עד עתה... וזה מה שנאמר "יפת אלוקים ליפת", אימת? כאשר "וישכון באהלי שם", שהם מתחברים לתורה של שם. "חכלילי עיניים מיין..."

ובביאור העניין שהקללה סמוכה לברכה - "ברוך ה' אלוקי שם ויהי כנען עבד למו": ישנו פס' שיעקב אבינו מברך את בנו ואומר "חכלילי עיניים מיין ולבן שיניים מחלב", אומר הזוהר בפרשת ויחי - יין וחלב קאי על תורה שבכתב ותורה שבע"פ, וב'קהילת יעקב' ערך תורה מביא מהי כוונת הזוהר. שאומרת הגמ' בגיטין, שדברים שבכתב אי אתה יכול לאומרם בע"פ וכן להיפך, כלומר שבתורה יש כח מסויים של ראיית העין שהם דברים שבכתב ויש כח הפה שהם דברים שבע"פ, וכל אחד יש לו את מעלת קדושתו והשפעתו.

וכדברי ר"ח ויטאל במעלת קריאת התורה שמנהג מורי ז"ל [או רבינו האר"ל], לנשק את ספר התורה ולהביט באותיותיה בעת שפותחים אותה כדי לקבל את הקדושה, כלומר, שהמבט

ממשיך הפס' "והיה כעץ שתול על פלגי מים" - ששתלו הקב"ה לנח בתיבה "אשר פרו יתן בעיתו", זה שם, "ועלהו לא יבול", זה חם, "וכל אשר יעשה יצליח", זה יפת. ע"כ לשון המדרש.

הקלקול של חם

לאור זאת, אם מה ששמר את נח זה לימוד התורה שלו, א"כ כשרואים ירידה כזו גדולה אצל חם בהכרח שהוא לא התחבר לתורה ולא עסק בה לכן הגיע לכזו דיוטה תחתונה ששימש בתיבה ועשה מה שעשה לאביו. וכמו ששם העביר לבנו הלאה את הקו של עסק התורה, חם הוא אבי כנען שהשריש קווים של זימה וכדו'... לדורות הבאים.

תרגום רק ליוונית

מי שישב בתווך היה יפת שלא היה כמו חם, אך גם לא כמו שם, לכן מדגיש הפס' "ויקה שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחורנית", לכן בירך אותו ואמר "ברוך ה' אלוקי שם ויהי כנען עבד למו". וממשיך הפס' ואומר "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם", אומרת הגמ', שזה רומז על כך שהשפה היחידה שניתן לכתוב בה את התורה היא

לפיכך "וירא חם וירא כנען ויגד לאחיו", שהוא לקח את העניין למקום הכי רחוק שיש - רחמנא ליצלן. וכיון שהתרחק מן התורה הקלקול שלו היה בעין ובשן.

עונש שהוא תיקון

והתורה כשהיא מענישה היא **נותנת עונש לתקן** ואין כאן חלילה צד של אכזריות. ממילא כשנח אמר "ויהי כנען עבד למו", **ידע נח שזהו סוד התיקון שלו**, והדוגמא שמצינו לכך היא, אליעזר עבד אברהם שזכה בזכות הביטול של לאברהם לצאת מארור לברוך וזה מחמת שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים ועסק בתורה. לכן אמר לו לבן "בא ברוך ה"

והנה יש דין מעניין **בעבד כנעני**, שכאשר לוקחים אותו לעבד עושים לו גיור ומלים אותו אולם מטבילים אותו לשם עבדות והוא חייב במצוות כמו אישה. נמצא שתחילת מכירתו היא ליהודי וא"כ **זה תחילת תיקונו**, שיהיה כנען עבד למו וכאשר הוא נמכר ליהודי הוא נמכר לשם כביכול שמכופף את עצמו ליהודי ומתבטל אליו וזה מקנה לו את תחילת תהליך החזרה ליהדות...

של העין בתורה שבכתב מקדש את האדם **דרך העין**.

"ולבן שיניים מחלב"

ודבר זה נרמז נפלא כדכתיב "**חכלילי עיניים מיין**", שכידוע יש שבעים פנים לתורה שזה בגימטריא יין, ממילא העיניים שלי מאירות מחמת היין - מחמת השבעים פנים של התורה, אולם "**ולבן שיניים מחלב**" - כלומר הדיבור של האדם בתורה שבע"פ, חזינן שיש את קידוש החומר שזה בבחינת תורה שבכתב שזה העין, ויש את בחינת התורה שבע"פ שזה כח השיניים וזה הביטוי של "חכלילי עיניים מיין ולבן שיניים מחלב".

ואמרת הגמ' בעירובין נד' - **אמר שמואל לרב יהודה**, פתח פומך ותשנה, פתח פומך ותקרא, דהיינו - שיש כח לתורה ע"י ההוצאה בפה את דברי התורה ע"י הדיבור. נמצא שעיניים ושיניים הם יסודות התורה.

ממילא אם נח עסק בתורה, אצלו העין והשן היו בצורה התקינה, אך אם ראינו שחם בחטאו לא המשיך את הקו של נח, אזי בשעה שלא השתמש בעין ובשן למה שראוי, א"כ "**הבור ריק אין בו מים**", ולכן יש בו נחשים ועקרבים.

אומר ה'מתנות כהונה', אם נתבונן נווכח, שהילקוט שמעוני הביא דוגמאות של עינו ושינו כיון שמשם האדם אמור ללמוד, תלמד מהעבד כנעני שהוא כביכול לקה שם בזה שהוא לא עסק בתורה. חם לא עסק בתורה ולא למד מנח, וזה גרם לו את הקלקלה הזו ולכן גם האדם צריך ללמוד, שאם מגיעה תקלה לאדם זה בשביל דבר אחד, שיבין שבורא עולם רומז לו שיחזור לשבת ללמוד תורה, וזהו מה שאומר המדרש, יש ער ויש ער, אשרי מי שהוא ער מחמת עסק התורה.

ונחתום, אומרת הגמ' בעירובין נד', החש בראשו יעסוק בתורה. החש בגרונו יעסוק בתורה. החש במעיו יעסוק בתורה. החש בעצמותיו יעסוק בתורה. החש בכל גופו יעסוק בתורה. שנאמר **"ולכל בשרו מרפא"**.

וכל הייסורים תכליתם להביא את האדם לעסק התורה, ולמען קיצור התהליך האדם יקבל על עצמו את הלימוד של התורה הקדושה.

א"כ לאחר התבוננות בעומק העניין של עבד כנעני והמסתעף, מבינים כמה הדברים רלוונטיים גם בימינו. אנו יזכנו ה' יתברך על דבר כבוד שמו. אמן.

אם קיבל מכה דינו כיהודי

אולם בשעה שהוא נמצא אצל האדון, אם קיבל מכה בשן או בעין זה מגלה שיש כאן תיקון, ומפאת כך, עבד כנעני שמשתחרר הוא נעשה יהודי לכל דבר ויכול לחזור ולשבת ולעסוק בתורה.

ה'מתנות כהונה' מביא ראייה בשם ה'ילקוט שמעוני' בפרשת עקב שאומר ומה עבד כנעני שיוצא בשן ועין, דהיינו, שהתפקיד של השן והעין הוא להשלים לו את התיקון ולזכך אותו ולא סתם עונש גרידא, ק"ו ייסורים שאדם שמגיעים לו ייסורים יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. א"כ הייסורים אמורים להביא את האדם ללימוד תורה בדיוק כמו עבד כנעני שהרי העבד כנעני שיוצא בשן ועין הוא יכול ללכת וללמוד תורה.

"אשרי הגבר אשר תייסרנו יה"

אומר הילקוט שמעוני בפרשת עקב, אין אדם בעולם בלא ייסורים, חושש בשינוי אינו יכול לישון, בעינו אינו יכול לישון, יגע בתורה גם אינו ישן, זה ער וזה ער, "אשרי הגבר אשר תייסרנו יה". דהיינו, אשרי מי שלא ישן לא מחמת כאבים בשן או בעין אלא כי הוא עסוק בתורה.